

2022-10-27

Utvärdering av huvudområdet kulturanthropologi på grundnivå vid Uppsala universitet: Utlåtande från bedömarpanel

Uppdraget och externa bedömarpanelen

Den externa bedömarpanelens uppdrag har varit att utvärdera huvudområdet kulturanthropologi på grundnivå utifrån fristående kurser med viss hänsyn taget till kandidatprogrammet i kultur, samhälle och etnografi (KuSE). Utvärderingen är baserad på Uppsala universitets elva aspekter för att utvärdera utbildningens kvalitet, med stöd av universitetets och historisk-filosofiska fakultetens instruktioner. Uppdraget omfattar att lyfta huvudområdets och lärandemiljöns styrkor, svagheter och utvecklingsbehov.

Inför utvärderingen gavs bedömarpanelen tillgång till en mapp via UU Box med institutionens självvärdering och andra relevanta dokument från institutionen. Måndagen den 10 oktober, 2022, genomfördes platsbesöket vid institutionen (se bilaga).

Externa bedömarpanelens sammansättning:

- Staffan Appelgren, docent i socialantropologi, Göteborgs universitet (bedömarpanelens ordförande)
- Elin Bjarnegård, docent i statsvetenskap, Uppsala universitet
- Ibrahim Mehdi, studentrepresentant, Uppsala universitet
- Renita Thedvall, docent i socialantropologi, Stockholms universitet

Måloppfyllelse

Bedömarpanelens sammantagna intryck är att grundutbildningen i kulturanthropologi håller hög kvalitet och bedrivs i enlighet med de examensmål som är fastställda i högskoleförordningen och de utbildningsspecifika målen. Utbildningen är till form, innehåll och genomförande aktuell, relevant och engagerande och vår bedömning är att utbildningen ger en gedigen ämneskompetens och väsentliga färdigheter på kandidatnivå. Utifrån underlag och intervjuer är intrycket också att studenter, lärare och ledning generellt är nöjda med utbildningen. Söktryck och genomströmning antyder att utbildningen står stabilt.

Studenterna får *kunskap om och förståelse för* huvudområdet genom att lära sig att definiera, använda och problematisera antropologiska begrepp och genom att utforska etnografiska metoder. De får kunskaper och förståelse för kulturell och social variation genom att möta etnografiska exempel från olika delar av världen; de studerar antropologins teoriehistoria och de lär sig problematisera ämnets koloniala historia; de orienteras i aktuella debatter inom ämnet genom hela utbildningen.

Studenterna lär sig generella vetenskapliga *färdigheter och förmågor*, genom utbildningens fokus på skrivande i form av vetenskapliga pm, hemtentamen och uppsatser. Läsande av monografier ingår som en väsentlig del genom utbildningen och förmedlar etnografiska perspektiv. De lär sig att kritiskt granska, värdera och ifrågasätta information genom hela utbildningen, exempelvis genom att tränas i att ifrågasätta kurslitteraturen.

Antropologiska metoder tränas genom datainsamling och att skriva vetenskapliga texter, först i A-kursen där fokus ligger på reflektion kring deltagande observation, sedan i B-kursen med fokus på ett specifikt tema och intervjumetod och slutligen i C-kursen där studenten lär sig att genomföra en självständigt studie med val av ämne och metod och genomförande av vetenskaplig analys och presentation.

Studenterna övar *värderingsförmåga och förhållningssätt* genom att jämföra, diskutera, kritiskt reflektera och problematisera samhälleliga fenomen. De lär sig antropologiska jämförande perspektiv genom att möta etnografiska berättelser från olika delar av världen i kurslitteratur och undervisning. Forskningsetik och antropologisk reflexivitet är tydligt närvarande i utbildningen, särskilt genom att examineras i en övning i deltagande observation.

Styrkor och goda exempel

Bedömarpanelen vill lyfta styrkor och goda exempel från utbildningen innan vi går in på utvecklingsområden. Institutionen har kvalificerade och engagerade undervisande lärare som har tydlig förankring i antropologisk forskning både nationellt och internationellt, vilket gör att undervisningen vilar tryggt på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Studenterna vi mötte var entusiastiska och passionerade över ämnet vilket också är intrycket i underlagen. Ledning uppfattar bedömargruppen som drivande, utvecklingsorienterad och välkomnande av kritik och förslag. Kort sagt finns goda förutsättningar för vidare utvecklingsarbete.

Institutionen har haft ett särskilt fokus på handledning, skrivande och uppsatsarbete med progression genom hela utbildningen. Särskilt imponerade är upplägget på B-uppsatskursen som ger en god grund i vetenskapligt skrivande. Likaså är det strukturerade upplägget med skivrarverkstäder och workshops under C-uppsatsen ett ambitiöst stöd för studenterna och ett gott exempel.

I intervjuerna framkom att en del utvecklingsarbete har avstannat under pandemin av prioriteringsskäl, exempelvis lika villkorsgruppen och det pedagogiska seminariet. Bedömarpanelen vill uppmuntra institutionen att återuppta dessa viktiga aktiviteter. Ett lyckat exempel på utvecklingsarbete som återupptagits är arbetet med kursvärderingar och skapandet av en form som säkerställer hög svarsfrekvens och därmed stärker studenternas inflytande i utvecklingen av utbildningen.

Rekommendationer

Först en övergripande rekommendation som vi bedömer har återverkningar på flera håll i grundutbildningen. Traditionellt har kulturanthropologi setts som ett bildningsämne med visst fokus på en akademisk karriär, vilket vi sympatiserar med. Samtidigt som det är viktigt att upprätthålla bildningsidealet så är det bedömarpanelens övertygelse att utbildningen i kulturanthropologi skulle stärka sin relevans och genomslagskraft med en klarare vision av ämnet som en utbildning med tydlig och genomtänkt koppling till arbetsmarknaden.

I en situation där huvudparten av studenterna läser utbildningen inom ramen för kandidatprogrammet, framstår det som extra viktigt att möta studenternas förväntningar på en utbildning som ger kunskap och färdigheter tillämpbara på arbetsmarknaden. För närvarande görs en del i den riktningen, till exempel inbjudna föreläsare i tillämpad antropologi, men bedömargruppens intryck är att dessa är tillägg till hur grundutbildningen är utformad,

snarare än vara ett uttryck för en grundläggande vision för hela utbildningen. Vi rekommenderar därför institutionen att initiera ett brett visionsarbete med en diskussion om ämnet, vad ämnet kan bidra med och vad en examen i kulturanthropologi har för roll i de lokala och globala utmaningar som dagens samhälle möter, samt därefter låta det styra utbildningens utformning.

En relaterad generell kommentar rör pedagogikens utformning. Undervisningen på många kurser är upplagd enligt ett etablerat format med bildningsfokus baserat på föreläsningar och seminarier. Trots senare års besparingsåtgärd med reducerad timtilldelning, ökad administration och nya krav i samband med övergången till program, verkar många lärare haft ambitionen att upprätthålla kvalitén genom att bibehålla sina upplägg. Samtidigt vittnar samtliga parter om att tiden inte räcker till och att vissa moment försenas eller får stryka på foten (feedback och rättningar nämns). Nedanstående rekommendationer bygger på att vi ser ett behov av att ledningen tillsammans med lärarkollegiet tar ett helhetsgrepp även på undervisningen, i relation till visionen för utbildningen, och ställer sig frågan: vad vill vi lära ut i huvudområdet kulturanthropologi, och hur görs det på bästa sätt rent pedagogiskt och med avseende på tillgängliga resurser? Med tanke på att kulturanthropologi och etnologi delar institutionstillhörighet och samverkar inom ramen för kandidatprogrammet så vore det naturligt att stärka det samarbetet för ett gemensamt kvalitets- och utvecklingsarbete.

Rekrytering och arbetsmarknad

Inga indikationer tyder på att institutionen bedriver ett aktivt rekryteringsarbete till utbildningen (utöver en uppdaterad hemsida) trots att ledningen tycker att söktrycket är för lågt och ser ett behov. Merparten av studenterna läser kulturanthropologi genom KuSE-programmet. På programmets hemsida kommuniceras att utbildningen bidrar med “en kompetens som i allt högre grad efterfrågas på arbetsmarknaden inom bland annat omvärldsanalys och marknadsföring”. Det står också att kunskaperna efterfrågas både i Sverige och internationellt, samt inom privat och offentlig sektor. Det ges exempel på var tidigare studenter arbetar. Samtidigt upplever studenterna att arbetsmarknadsperspektivet inte tydligt framkommer och integreras i själva utbildningen. De uppger att de har fått träffa få kulturanropologer verksamma utanför universitetet och att de har svårt att beskriva sin egen kompetens och att föreställa sig var den kan efterfrågas. Studentföreningen Etnograferna har varit drivande i arbetsmarknadsrelaterade aktiviteter före pandemin, men är inte längre lika aktivt. Det är därför ett viktigt tillfälle att ta ett helhetsgrepp och hitta lämpliga former för denna typ av aktiviteter. Detta kan handla om stöd till studentföreningen men framför allt bör institutionen ta ett övergripande ansvar för frågan och driva utvecklingsarbetet. Med ett tätare samarbete med programmets alumner, andra antropologer verksamma utanför universitetet och arbetsgivarrepresentanter skulle arbetsmarknadsperspektiv bättre kunna integreras i utbildningen, förtydligas för studenter i rekryteringen och under pågående studier samt göra arbetsgivare mer uppmärksamma på antropologiska kompetenser och färdigheter.

Bedömarpanelen föreslår att:

- ledningen initierar diskussioner om visioner för programmet och ämnet som förankras hos undervisande personal, doktorander och studenter.
- ledning och lärare arbetar fram en beskrivning av den kompetens som utbildningen i kulturanthropologi bidrar med och kommunicerar denna.
- den praktikkurs som avslutar KuSE programmet utökas till 30 hp för att betona dess vikt, göra det enklare för studenter att hitta praktik.

- institutionen bygger upp ett alumn nätverk. Det kan kartlägga var alumner är verksamma och på vilket sätt deras kompetens kommer till användning. Alumner kan ge gästföreläsningar, underlätta identifiering av praktikplatser, delta vid arbetsmarknadsdagar och vid behov kommentera utbildningens upplägg och innehåll.

Uppsatser och handledning

Inför utvärderingen har ledningen valt att göra en fördjupad analys av handledningsprocesser och uppsatsmoment där man varit speciellt intresserad av hur studenter blir klara med uppsatser i tid. En viktig insikt i arbetet är att även om informationen är utförlig så är den förmedlad på ett sätt som gör den svårtillgänglig. Bedömarpanelen delar synen på ett väl utarbetat upplägg med utförliga instruktioner på både B- och C-nivå. Förslaget med att samla all information i en handbok kan vara bra, men man kan också behöva se över hur olika appar på dator respektive mobil påverkar informationsförmedlingen. På B-nivå har studenter upplevt olika bedömningar av handledare och examinators och detta bör adresseras inom lärarkollegiet om kritiken upprepas. På C-nivå finns en modell för en strukturerad handledningsprocess efter ett tidsschema med olika arbetsmoment inplanerade vilket bör leda till en förbättrad genomströmning på utsatt tid. Handledarna upplever uppsatskursen som kort, dels pga placeringen i slutet av året, dels för att många moment ska hinnas med. Eget fältarbete och deltagande observation, som i utbildningen ses som definierande för huvudområdet, är en fråga som diskuterats. Studenterna efterfrågar att självständigt planera och genomföra deltagande observation, men upplever en otydlighet kring möjligheterna för detta. Vi har förstått att det är möjligt genomföra en begränsad deltagande observation inom ramen för C-uppsatskursen, men det är inte klart om ett tydligt format har arbetats fram, framför allt för studenter som efter kandidatexamen söker sig ut på arbetsmarknaden. Sammanfattningsvis ska C-kursen göra många saker för att förbereda studenten både för fortsatta studier på avancerad nivå och för arbetslivet. Med en översyn av kursens olika moment kan upplägget justeras för att uppnå detta så bra som möjligt.

Bedömarpanelen föreslår att:

- tidsschemat för handledningsprocessen på C-nivå görs obligatoriskt.
- lärarkollegiet arbetar för att så långt som möjligt uppnå samstämmighet vad gäller arbetsprocess och bedömningskriterier för B- och C-uppsatser.
- en tydlig progression synliggörs i instruktionerna för B-uppsats och C-uppsats.
- genomför en förskjutning av fokus på metodkursen (C2) mot forskningsdesign som ger studenterna ett bredare och bättre underlag för den kommande kandidatuppsatsen.
- man utvecklar ett komprimerat moment av deltagande observation som ger studenterna praktisk färdighetsträning inom ramen för kandidatexamen, alternativt ser över möjligheten att erbjuda en fältarbetskurs.

Seniora lektors/professors engagemang i grundutbildningen

Det välmeriterade lärarkollegiet, där samtliga är etablerade forskare, är en viktig förutsättning för att utbildningen knyts nära forskning i en kvalificerad vetenskaplig miljö. Samtidigt indikerar självvärderingen att mindre meriterade lärare drar ett tyngre lass i undervisningen på grundutbildningen än mer meriterade, och att kvinnor är överrepresenterade, med 91% av all undervisning. Vikarien är den enskilda person som har mest undervisning på grundutbildningen (tabell, självvärderingen). Det vittnar om en trängd bemanningssituation, bland annat för att lärarkollegiet varit framgångsrikt med externa forskningsmedel. Med ett

relativt litet lärarkollegium som tillsammans ska utföra kvalificerad forskning, bedriva utbildning av internationell kvalitet på tre nivåer, bära flera tunga administrativa roller och aktivt samverka med omgivande samhället resulterar det i en svårlöst ekvation.

Bedömarpanelen föreslår att:

- institutionen utarbetar riktlinjer för att säkerställa att all undervisande personal är engagerad i undervisning på grundutbildningsnivå.
- ser över behovet att rekrytera undervisande personal, eventuellt kopplat till generationsväxling där biträdande lektorat kan vara ett attraktivt alternativ.
- samverkan med etnologerna förstärks för att skapa ett större lärarkollegium.

Engagera doktorander i undervisning

För att åstadkomma kontinuitet i undervisningen är även doktoranderna en viktig och delvis outnyttjad resurs, trots det lovvärda inslaget av lektorspraktik. En ökning av doktorander i lärarkåren skulle också bidra till utbildningens forskningsanknytning och är förhållandevis effektiv resursanvändning i jämförelse med tidskrävande rekryteringsprocesser.

Doktoranderna uppmanas till undervisning, men det är få som väljer att undervisa. Varför så är fallet och hur man kan öka incitamenten för doktorander att engagera sig i undervisning är därför inte bara en viktig fråga för forskarutbildningen, utan också för att säkra kvalitet och kontinuitet i grundutbildningen.

Bedömarpanelen rekommenderar att:

- doktoranderna engageras i undervisning på grundnivå.
- man utreder hur doktoranderna kan uppmuntras till att undervisa.
- institutionen uppmanar och underlättar för doktoranderna att gå utbildningen i högskolepedagogik.
- ledningen är tydlig och, i möjligaste mån, generös med prolongation för undervisning.

Stress och brist på feedback påverkar utbildningens kvalitet

Under panelens intervjuer är lärarnas stress ett återkommande tema. Även studenterna upplever att lärarna är stressade och inte har tillräcklig tid till samtal och återkoppling. Lärarna själva kopplar sin stress till den ökade mängden administrativa uppgifter i kombination med minskad ersättning. I stället för att tänka om kring kursupplägg mer generellt har lärare känt sig tvungna att skära ned på feedback till studenterna. Detta uppmärksammas också i självvärderingen. Bedömarpanelen har noterat att både stress bland lärarna och minskad återkoppling till eleverna påverkar undervisningens kvalitet negativt. Detta är därför ännu en påminnelse om att formerna för undervisning inte behöver bibehållas till varje pris, utan att ett helhetsgrepp kring undervisning bör beakta lärarnas arbetssituation och inkorporera feedback till studenterna.

Bedömarpanelen rekommenderar att:

- ledningen tillsammans med lärarlaget initierar en diskussion om vad institutionen vill lära ut i huvudområdet och de pedagogiska former och aktiviteter för att uppnå detta.
- det pedagogiska seminariet återstartas och blir en motor för pedagogisk utveckling.

KuSE-programmet

Bedömargruppen har inte analyserat KuSE-programmet i sin helhet eftersom instruktionerna från institutionen ringade in de kurser som utgör huvudområdet som utvärderingens fokus. Programmet består av en kombination av kurser från två huvudområden, kulturanthropologi och etnologi, vilka alltså utvärderas separat. Bedömarpanelen kan dock konstatera att upplägget för programmet känns onödigt komplicerat och att detta inte minst gäller introduktionskursen. Vår rekommendation är att KuSE-programmet tillsammans med ett fokus på kulturanthropologi även som en utbildning för arbetsmarknaden får vägleda utvecklingsarbetet.

Lärmiljöer och administrativa system

Förutom specifika iakttagelser från utbildningen så vill vi lyfta två saker som både studenter och lärare såg som universitetsövergripande problem. Varken lärare eller studenter var nöjda med lärplattformen Studium. Lärarna såg det inte som ett välfungerande hjälpmedel i undervisningen och menade att det var ett exempel på hur administration generellt flyttades över till dem, medan studenterna upplevde att Studium var svårnavigerat eftersom kurser presenterar material på olika sätt. En annan mer generell fråga som lyftes var problem med att få undervisningslokaler. Framför allt vittnade lärare om att de ibland får förflytta sig mellan olika campusområden under samma kurs, till och med under samma dag i vissa fall.

Bilaga: program för platsbesök

10 oktober, 2022, Institutionen för kulturanthropologi och etnologi, Uppsala universitet

08.00 – 09.00 Förberedelser

09.00 – 10.00 Intervjuer med studenter

Deltagare: Emma Norby Andersson (KuSE C), Mana Falahat (KuSE C) och Moyra Livion (fristående C)

10.15 – 11.45 Intervjuer med lärare

Deltagare: Sverker Finnström, Nadia Lovell, Carl Rommel, Susann Baez Ullberg, Vladislava Vladimirova och Charlotta Widmark.

11.45 – 13.00 Lunch

13.00 – 13.45 Intervju med prefekt och studierektor

Deltagare: Oscar Pripp (studierektor) och Mats Utas (prefekt)

14.00 – 14.45 Intervju med kursadministratör /studievägledare

Deltagare: Angelika Holm

14.45 – 15.15 Rundvandring

15.15 – 16.00 Bedömagruppen arbetar på egen hand, ev. möten/intervjuer

11 oktober

13.30 – 14.30 Återkoppling ledningen